

Svörtu hundarnir í Serbia

Hvussu leingi skal heimurinn hyggja at, meðan serbar fremja Endlösung móti verjuleysum bosniskum muslimum og konum og börnum teirra? spyr Hanus Andreassen, rithöfundur, í »Sjónarmið« í dag

Tað ættarlið, sum vaks til eftir 2. heimsbardaga, upplivdi í stórra ella minni mun nazismuna sum sögu. Sum vit vuku upp, hoyrdu vit um rasulógirnar, um hvussu jøðar vóru pilkaðir burtur úr í býum og bygðum, fæddir við tók til týningarlegurnar, pindir, svøltadur og – í stórum tali – gassadur í hel – menn, konur og børn. Vit hoyrdu um, hvussu virðiligrir læknar gjørdur royndir við at hungra og frysta livandi menniskju. Eftiríðin øst enn yvir tað barbari og tann óndskap, sum tá leikti leysur. Men hesir ræðuleikar vóru – tá vit vuku upp – partur av fortíðini.

Heimurinn er ikki batnaður síðani. Okkara ættarlið hevur upplivað – hesu ferð sum samtið – hjálandakriggið í Algier, Vietnamkrigið, fólkátýningar í Indonesia, Kampuchea, Iran, Irak. Felags fyrri hesar og margar aðrar ræðuleikar var kortini, at teir flestu teirra hendu langt burturi frá durum okkara.

Men nú – beint nú – fer fram eitt fólkamóð so óhugnaligt, at tað fær teir flestu av hesum ræðuleikum at fána. Hetta móðrið verður fram beint uttan fyrri okkara egnu dyr, í sjálvum hjartanum á Europa. Eitt heilt fólk verður fyribeint fyr eygum okkara. Hetta verður gjørt á so væl skipaðan hátt og við so opinlysum frekleika, at vit skulu aftur til nazism-

Sjónarmið

una fyr í finna eitt forðomi. Tann yvirgangur, sum serbar seinasta árið hava fram í Bosnia, er – stutt og greitt – Endlösung fyr bosnisku muslimarnar.

Fyr í skilja, hvat tað er, sum fer fram í Bosnia, skalt tú vera serkønur. Vit, sum bara hava eina sera ófullgiggjað søgulega og politiska vitan um Balkan-fløkjuna, eru bara ment at hóma ein part av einum myndri. Í fyrsta lagi tykst at vera talan um eina tjóð, sum í öldir hevur verið fyr stórra órættvísi, og sum nú hev-

ir seg inn á ein púra sakleysan fólkabólk. Í øðrum lagi er talan um eitt fólk, har ein púra garvill, primitiv manschauvinisma hevur troðkað allan menniskjansligan sóma til viks. Í trýja lagi er heilt greitt – um vit hyggja at gongdini seinastu trý árin – at allar demokratiskar kreftir eru troðkaðar til viks í Serbia, og at eitt slag av samgongu millum tað uttasta høgra og tað uttasta vinstra hevur óskert vald í landinum. Landið verður stýrt av kristnum, tjóðskaparligum høgrefasistum og heidnum kommunistum og stalinistum. Henda illkynjaða samanrenning kann kanska best lýstast við tí emblematisku myndini hjá enska rithøvundinum Ian McEwan: myndini av teimum svørtu hundum.

Hvat er tað so, sum henda samgonga fremur í Bosnia? Birgit Bjørnvig, danskur limur í EF-parlamentinum, hevur verið til eina hoyring, har konufólk í fyrrverandi Jugoslavia hava greitt frá upplivingum sínum. Her eru nøkur brot úr frágreiðingum teirra:

»Ein hernaður skræddi eitt triggjar mánaðar gamalt barn úr fœvinginum á mammu síni, knústi tað niður í betonggólvið, so heilin spríkti úr tí, síðani skammfór og neyðtók

hann mammuna til deyðis».

»Serbisk herlið komu til ein bý og rændu sær eitt yvirlikt yvir listafólk og intellektuell í býnum. Tey vóru síðani tikin, rikin saman á býartorginum og síðani skild sundur eftir kyni í tveir bólk. So vóru konufólkini neyðtikin og mennirnir myrðir».

»Pápar verða tvingaðir til at neyðtaka síni egnu børn».

»10 og 14 ára gamlar gentur verða neyðtiknar».

Hetta eru bara nøkur dømi um tað, hesi konufólk hava upplivað. Tey samsvara til fulnar øðrum frásagnum, sum í heilum koma úr Bosnia. Enska sunnudagsblaðið **The Observer** hevur hvørt vikuskifti at kalla frásagnir úr Bosnia, sum eru líka ringar ella verri enn hesar.

Tað finnst gerðir, sum eru soleiðis vorðnar, at tær eiga ikki at verða loyvdar. Tað finst ein atburður, sum er soleiðis, at altjóða mannasamfelagið og stovnar tess – eitt nú ST og EF – hava plikt til at stöðga honum – um nakar í framtíðini skal taka slíkar stovnar í álvara. Tað fólkamóð, sum serbar nú fremja í Bosnia, er eitt dømi um hetta.

Tað trupla við yvirganginum í Bosnia er, at til at stöðga honum krevst annað enn bara at ganga kravgongur ella at blaka mat niður úr erva,

hóast ein ikki kann annað enn rósa Bill Clinton fyr ætlan hansara. Yvirgangurin í Bosnia krevur at verða stöðgaður við valdi – og tað so dyggiliga, at hann ongantíð reisir seg aftur.

Hví hendir hetta ikki? Tá tað galt um at verja oljuna í Kuwait, var einki óført. Hvussu ber tað til, at tann moralska rættvisiskensla, sum tá fekk heimsins oddagreisinskrivarar til at fúka í blekkglasi, nú er suspenderað?

Ein orsök til hesa sera sjónsku moralsuspensjón tykst at vera tað heilt einfalda, at tey, sum verða týnd í Bosnia, eru bara muslimar og konufólk. Vóru tað amerikanarar ella jøðar, sum stóðu fyrí skotum, so hevði verið annað lag. Altjóða tolssemið mótevgis yvirganginum í Bosnia er við øðrum orðum rasistiskt.

Spurningurin er bara, um tað sum frá líður loysir seg at vísa hetta tolssemið. Um heimurinn ikki **neyðist** at leggja upp í hetta stríðið – sum skjótast. Ein tilfúk upplæggur er ivaleyst sera torfør bæði strategiskt og hernaðarliga, umframt at hon kann hava við sær vandamiklar politiskar og hernaðarligar avleiðingar. Tað er eisini rímlígt at spyrja, hví enskir, týskir, franskir ella amerikanskir hermenn skulu lata liv, bara tí at ein stalinistiskur apparatjik hevur øst serbar upp í varg. Til hetta er at svara, at helst verður

henda fløkjan bara upp- aftur stóri og meira vandamikil, um heimurinn ikki leggur uppí nú.

Undir flógvakrígnum var nógv reypað um nakad, ið rópt varð »surgical bombing«, neyvar bumbaútsóknir framdar móti hernaðarligum málum. Kanska kundi ein tilfúk framferð verið roynd – so at tenninar með alla kundu blívið trektar úr serbiska herinum, úr tjetnik-deildunum og úr Slobodan Milosevic og hansara sosialistiska (fyrri kommunistiska) flokki.

Eydnast tað at basa teimum svørtu hundum í Serbia, er næsta tak-ið at seta ein krigsrætt at gera upp við yvirgangsskopparnar. Her eigur at vera havt í huga, at tað var Milosevic, sum á fundi í Kosovo fyrí fáum árum síðani slepti tjóðskapardevlinum leysum í Jugoslavia. Við tað at hann sostatt hevur moralsku ábyrgdina av tí ófatilgu vanlukku, sum hevur rakt bosnisku muslimarnar, er tað hóskandi, at hann sum tann fyrsti kemur fyrí henda dómstól.

Hanus Andreassen

